Analiza industrijske politike u Republici Hrvatskoj

Periša, Sara

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:376485

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-27**

Repository / Repozitorij:

EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Preddiplomski stručni studij Trgovina

Sara Periša

ANALIZA INDUSTRIJSKE POLITIKE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Završni rad

Osijek, 2020

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Preddiplomski stručni studij Trgovina

Sara Periša

ANALIZA INDUSTRIJSKE POLITIKE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Završni rad

Kolegij: Ekonomika narodnog gospodarstva

JMBAG: 0010220503

e-mail: saraperisa253@gmail.com

Mentor: Izv. prof. dr. sc. Dražen Ćućić

Osijek, 2020

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Faculty of Economics in Osijek

Professional study of Trade

Sara Periša

INDUSTRIAL POLICY ANALYSIS IN THE REPUBLIC OF CROATIA

Final paper

Osijek, 2020

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrdujem da je završni rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrdujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska.*
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Sara Periša

JMBAG: 0010220503

OIB: 60223913152

e-mail za kontakt: saraperisa253@gmail.com

Naziv studija: Stručni studij Trgovina

Naslov rada: Analiza industrijske politike u Republici Hrvatskoj

Mentor/mentorica diplomskog rada: izv. prof. dr. sc. Dražen Ćućić

U Osijeku, 31. kolovoza 2020. godine

Potpis Sara Periša

Analiza industrijske politike u Republici Hrvatskoj

SAŽETAK

U ovom radu provedena je analiza industrijske politike Republike Hrvatske s posebnim osvrtom na prehrambenu industriju. Prehrambena industrija je izdvojena i značajna zato što ima egzistencijalnu vrijednost sa svaku pojedinu državu. Prehrambena industrija u Republici Hrvatskoj ima tendenciju rasta te u konačnici značajno pospješuje cjelokupan ekonomski uspjeh Republike Hrvatske. Cilj rada je analizirati industrijsku politiku Republike Hrvatske te također pobliže pojasniti stanje prehrambene industrije kroz primjer na organizaciji Kraš d.d. Ovaj završni rad podijeljen je na tri glavne cjeline. U prvoj cjelini govoriti će se o općenitim obilježjima industrije, o industrijskoj politici te strateškim ciljevima industrije u Republici Hrvatskoj. Drugi dio obuhvaća osvrt na prehrambenu industriju u Republici Hrvatskoj, a treći dio jest prikaz prehrambene industrije kroz primjer vodećeg proizvođača konditorskih proizvoda na tržištu Republike Hrvatske. Svrha ovog rada je dokazati koliko je industrija važan gospodarski sektor u Republici Hrvatskoj.

Ključne riječi: industrija, Republika Hrvatska, industrijska politika, prehrambena industrija

Industrial policy analysis in the Republic of Croatia

SUMMARY

In this paper, an analysis of industrial policies of the Republic of Croatia is performed with special reference to the food industry. The food industry is isolated and significant because it has existential value in each individual state. The food industry in the Republic of Croatia has a tendency to grow and significantly enhances the overall economic success of the Republic of Croatia. The aim of the paper was to analyze the industrial policy of the Republic of Croatia, and also explain the state of the food industry through an example of company Kraš d.d. This final paper is divided into three main sections. The first part discusses the general characteristics of the industry, industrial policy and strategic goals of industry in the Republic of Croatia. The second part includes a review of the food industry in the Republic of Croatia, and the third part shows the food industry through the example of lead producer of confectionery products on the market of the Republic of Croatia. The purpose of this paper is to prove how important industry is in the economic sector in the Republic of Croatia.

Key words: industry, Republic of Croatia, industrial policy, food industry

SADRŽAJ

1. Uvod 1
2. Metodologija rada 2
   2.1. Predmet istraživanja 2
   2.2. Metode istraživanja 2
   2.3. Svrha istraživanja 2
   2.4. Znanstvene metode istraživanja 2
3. Industrija u Republici Hrvatskoj 3
   3.1. Razvoj industrije u Republici Hrvatskoj 5
      3.1.1. Industrijalizacija 5
      3.1.2. Deindustrijalizacija 6
   3.2. Grane industrije u RH 7
   3.3. Industrijska politika u Republici Hrvatskoj 8
   3.4. Strateški ciljevi industrijske politike u Republici Hrvatskoj 10
4. Prehrambena industrija 11
   4.1. Obilježja prehrambene industrije u Republici Hrvatskoj 12
   4.2. Obilježja proizvodnje prehrambenih proizvoda 12
      4.2.1. Proizvodnja hrane i pića 13
      4.2.2. Proizvodnja slastičarskih proizvoda 13
5. Primjer prehrambene industrije u Republici Hrvatskoj – Kraš D.D. 15
   5.1. Povijest Kraša 15
   5.2. Misija i vizija Kraša 16
   5.3. Proizvodi Kraša 16
   5.4. Rezultati poslovanja Kraša 18
6. Zaključak 22

Literatura 23

Popis slika 24

Popis tablica 24

Popis grafikona 24

1. Uvod

Predmet istraživanja ovog završnog rada je industrija i njezin značaj na gospodarstvo Republike Hrvatske. Industrija se veže uz primarni sektor djelatnosti te je zbog toga jedan od najvažnijih čimbenika rasta svake zemlje. Upravo industrijska revolucija predstavlja jednu od najznačajnih preobrazbi gospodarstva u povijesti svijeta. Industrijskom revolucijom počinje novo doba, poznatije kao doba industrijalizacije te od tog trenutka mnogo zemalja koje su među prvima implementirali obilježja industrijalizacije u svoje gospodarstvo počinju bilježiti rast bruto domaćeg proizvoda. Industrijska proizvodnja sadašnje civilizacije je neograničena i u današnje vrijeme su razvijene one zemlje koje prednjače u razvijenosti industrije.

Prehrambena industrija vrlo je važan dio prerađivačke industrije stoga se može uočiti njena važnost za cjelokupno gospodarstvo, a nastavak ovog završnog rada donijeti će nešto detaljniji prikaz te industrije u Republici Hrvatskoj. Prvi dio rada govori o općenitim obilježjima industrije te njezinom utjecaju i ulozi u Republici Hrvatskoj. Također o strateškim ciljevima industrije te industrijskoj politici RH. Sljedeći dio obuhvaća detaljniju analizu prehrambene industrije u Republici Hrvatskoj. Važno je napomenuti kako je upravo prehrambena industrija jedna od ključnih industrija u Republici Hrvatskoj koja proizvodi mnogo radnih mjesta te poboljšava cjelokupnu sliku gospodarstva zemlje. U nastavku su dani podaci o organizaciji Kraš d.d. koja pripada prehrambenoj industriji i trenutno je lider u proizvodnji konditorskih proizvoda na hrvatskom tržištu.

2. Metodologija rada

2.1. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja ovog rada je teorijski i na primjeru poduzeća Kraš D.D prikazatiindustrijsku politiku u Republici Hrvatskoj.Fokus ovog rada stavljen je na analizu prehrambene industrije.

2.2. Metode istraživanja

Za izradu rada korišteni su izvori podataka iz raspoložive literature i interneta. Najčešće korištene metode pri izradi ovog završnog rada bile su metode analize, sinteze i komparativne metode.

2.3. Svrha istraživanja

Svrha ovog rada je analizirati industrijsku politiku Republike Hrvatske, te dokazati koliku ona važnost ima za rast i razvoj gospodarstva u zemlji. Te također istražiti na koji način poduzeće Kraš d.d posluje već gotovo 110 godina.

2.4. Znanstvene metode istraživanja

Znanstvene metode istraživanja korištene u ovom završnom radu bile su: induktivna i deduktivna, metoda analize i sinteze i statistička metoda.

3. Industrija u Republici Hrvatskoj

Industrija predstavlja pokretačku snagu svakog pojedinog gospodarstva. Upravo iz tog razloga ulažu se veliki napori kako bi se industrija neke zemlje unaprijedila te kako bi se potaknuo razvoj gospodarstva što bi rezultiralo povećanjem BDP-a i ukupnog blagostanja stanovništva.

Obadić i Tica tvrde kako je općenito, industrija skup ljudskih djelatnosti koje imaju za cilj proizvodnju roba i usluga prerađivanjem proizvoda iz primarnog sektora.

„Obilježja industrije su:

- proizvodnja uz pomoć strojeva i složenih tehnoloških postupaka
- pretežito proizvodnja u velikim serijama, odnosno masovna proizvodnja
- standardizacija proizvoda koja podrazumijeva utvrđivanje karakteristika što ih moraju imati istovrsni proizvodi (oblik, dimenzije, tehnička svojstva)
- neprekidan proces razvoja tehničke podjele rada koji rezultira povećanjem specijalizacije u proizvodnji te poticanjem razvoja drugih gospodarskih djelatnosti
- tržišna proizvodnja i neprestano širenje tržišta industrijskih proizvoda usporedno s rastućom specijalizacijom u proizvodnji“ (Karaman Aksentijević, 2011.)

Neke od glavnih koristi od industrije jesu: porast broja zaposlenih, porast životnog standarda, pojavljivanje novih djelatnosti, povećanje proizvodnosti rada, razvoj društvene podjele rada, mijenjanje gospodarske strukture zemlje, povećanje intelektualnog rada, demokratizacija.

U Republici Hrvatskoj industrija nosi svojevrsnu težinu i u vidu zaposlenosti stanovišta Republike Hrvatske. Sljedeća tablica prikazuje strukturu zaposlenosti u 2016. i 2017. godini.

NKD 2007.	Ukupno *Total*	
	2016.	2017.
Ukupno[1)] *Total[1)]*	100,0	100,0
A Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo *Agriculture, forestry and fishing*	7,6	7,0
B Rudarstvo i vađenje *Mining and quarrying*	.	((0,5))
C Prerađivačka industrija *Manufacturing*	17,0	17,0
D Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija *Electricity, gas, steam and air conditioning supply*	((0,8))	((0,6))
E Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša *Water supply; sewerage, waste management and remediation activities*	(1,7)	(1,7)
F Građevinarstvo *Construction*	7,1	6,6
G Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikla *Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles*	13,8	14,3
H Prijevoz i skladištenje *Transportation and storage*	6,2	7,0
I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane *Accommodation and food service activities*	6,8	7,3
J Informacije i komunikacije *Information and communication*	(3,1)	(2,7)
K Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja *Financial and insurance activities*	(2,4)	(2,8)
L Poslovanje nekretninama *Real estate activities*	((0,5))	((0,5))
M Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti *Professional, scientific and technical activities*	4,4	4,4
N Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti *Administrative and support service activities*	(3,0)	(2,6)
O Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje *Public administration and defence; compulsory social security*	6,5	7,2
P Obrazovanje *Education*	7,4	7,5
Q Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi *Human health and social work activities*	6,7	6,2
R Umjetnost, zabava i rekreacija *Arts, entertainment and recreation*	((1,6))	(1,8)
S Ostale uslužne djelatnosti *Other service activities*	(2,7)	(2,2)

Tablica 1: Struktura zaposlenosti u RH u 2016. i 2017. godini

Izvor: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2018/sljh2018.pdf [pristupljeno 30.08.2020]

Tablica 1. prikazuje ukupni postotak zaposlenosti prema djelatnostima u Republici Hrvatskoj u 2016. i 2017. godini. Iz tablice je vidljivo kako je samo u prerađivačkoj industriji zaposleno velikih 17% od ukupno zaposlenog stanovništva. To je također jedan od dokaza važnosti same industrije za cjelokupni ekonomski uspjeh Republike Hrvatske.

Osim kroz zaposlenost, industrija u Republici Hrvatskoj svoje beneficije manifestira i kroz udio u ukupnom bruto domaćem proizvodu te konkurentsku prednost u odnosu na slabije razvijene zemlje.

3.1. Razvoj industrije u Republici Hrvatskoj

Prema Jurčiću svako gospodarstvo sastoji se od tri dijela: primarnog, sekundarnog i tercijarnog. Tijekom vremena udjeli u ukupnoj proizvodnji pojedinog gospodarstva osjetno su se mijenjali. Tim promjenama također je pogodovao i brz razvoj novih tehnologija. Kroz dugu povijest najveći dio je pripadao primarnom sektoru proizvodnje, odnosno poljoprivrednim proizvodima i stočarstvu. Krajem 18. stoljeća dolazi do značajnog razvoja industrije koja se razvila na trgovačkom kapitalu, tako da je do polovine 20. stoljeća najveći udio u gospodarstvu obuhvaćala prerađivačka industrija, odnosno sekundarne djelatnosti. Četvrta tehnološka revolucija potiče razvoj uslužnog sektora tako da trenutno u velikom broju zemalja preko 50% bruto domaćeg proizvoda čine uslužne djelatnosti.

Rapidan, no geografski neravnomjeran razvoj industrije, temeljito utječe na smjer gospodarskog razvoja cijelog svijeta. Industrijska proizvodnja značajno ubrzava proizvodnost rada te time dovodi do povećanja cjelokupnog ekonomskog blagostanja stanovništva. Struktura stanovništva također bilježi promjene, odnosno, stvara se veći jaz između ruralnog i gradskog stanovništva jer razvoj industrije utječe na drastičan porast poslovnih prilika u razvijenijim sredinama. Također, dolazi do povezivanja nacionalnih gospodarstava, te se eksponencijalnom brzinom pretvara u svjetsko gospodarstvo. Druga strana medalje industrijalizacije jest jaz između nerazvijenih i razvijenih zemalja u svijetu, uništavanje prirodnih dobara i okoliša te ubrzana potrošnja prirodnih resursa.

3.1.1. Industrijalizacija

„Industrijalizacija se najčešće shvaća kao sveobuhvatna transformacija dominantno agrarnih društava temeljenih u razvojnome smislu na poljoprivredi, u gospodarstva u kojima prevladava industrija. Proces industrijalizacije tipično za sobom aktivira i proces urbanizacije. Industrijalizacija dovodi do modernizacije cjelokupnog gospodarstva, utječe na ubrzanu diverzifikaciju proizvodne strukture društva, povećava produktivnost rada i povećava raspoloživi dohodak stanovnika odnosno dolazi do porasta životnog standarda društva u

cjelini. Ubrzani razvoj industrije nakon nekog vremena „prelijeva“ se na sve aspekte života i rada ljudi i ubrzava razvoj svih djelatnosti.“ (Obadić i Tica, 2016)

Postoje različiti načini industrijalizacije u zemljama svijeta. U nekim zemljama taj proces započinje razvojem lakih industrijskih grana primjerice tekstilne, duhanske i kožarske industrije, dok u drugim zemljama isti proces počinje razvojem težih industrijskih grana poput metalurgijske i naftne industrije. S obzirom da se industrijalizacija jednim dijelom smatra sinonimom bogatsva, ekonomskog napretka i globalne dominacije nije čudno što se ista svrstava u jedne od glavnih pokretača rasta i razvoja pojedine države.

Kako bi se pojedina zemlja smatrala industrijaliziranom trebala bi najmanje 25% dohotka ostvarivati u industrijskom sektoru, najmanje 60% ukupne industrijske proizvodnje ostvarivati u prerađivačkom sektoru te imati minimalno 10% ukupne zaposlenosti u industriji.

3.1.2. Deindustrijalizacija

Deindustrijalizacija je proces smanjivanja udjela industrije. „Razvoj industrije slijedi određenu putanju: udio industrije u bruto domaćem proizvodu i u ukupnoj zaposlenosti najprije raste do određene točke nakon čega se njeno značenje smanjuje, dok udio usluga raste.“ (Obadić i Tica, 2016).

Među glavnim uzrocima deindustrijalizacije jest slabiji rast produktivnosti rada u industriji od produktivnosti rada u uslugama što dovodi do manje zapošljavanja u industriji. S obzirom da je turizam jedna od glavnih gospodarskih grana Republike Hrvatske, ne čudi činjenica da je u Republici Hrvatskoj vidljiv navedeni uzrok jer postoji velika turistička orijentiranost koju opisuju uglavnom uslužne djelatnosti.

Deindustrijalizacija je jednim dijelom posljedica mnogih promjena u strukturi potrošnje stanovništva tijekom ekonomskog razvoja. Tako primjerice zemlje koje postaju sve bogatije posljedično imaju veći udio ukupne potrošnje na usluge, što može naštetiti industrijskim dobrima.

3.2. Grane industrije u RH

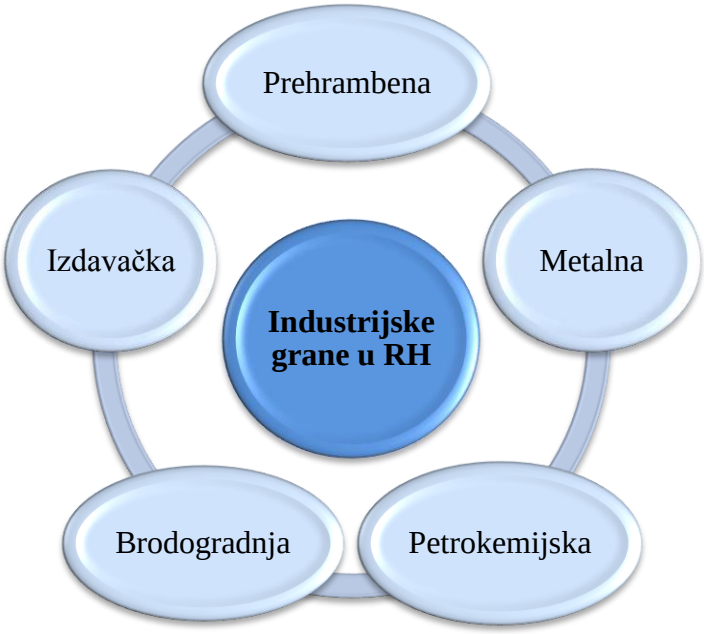

Slika 1: Industrijske grane u RH

Izvor: Izrada autora prema https://www.hr/hrvatska/gospodarstvo/industrija [pristupljeno: 12.08.2020.]

Slika 1. prikazuje neke od glavnih industrijskih grana u Republici Hrvatskoj. U Republici Hrvatskoj postoje brojne grane industrije, a neke od njih jesu: kemijska i petrokemijska, prehrambena, metalna i industrija strojeva, brodogradnja, drvna i industrija papira, industrija vozila, elektrotehnička i elektronska, izdavačka i tiskarska, tekstilna industrija. Prema ukupnom prihodu, vodećim granama industrije smatraju se proizvodnja hrane i pića te naftna i kemijska industrija.

„Prehrambena industrija (proizvodnja hrane i pića) u usporedbi s drugim granama prerađivačke industrije u Republici Hrvatskoj, ostvaruje najveći ukupni prihod i zapošljava najviše ljudi. Sektor je najrazvijeniji na području Grada Zagreba i Zagrebačke županije, sjeverozapadnoj Hrvatskoj te Osječko-baranjskoj županiji.“ (http://investcroatia.gov.hr/sektori/prehrambena-industrija/)

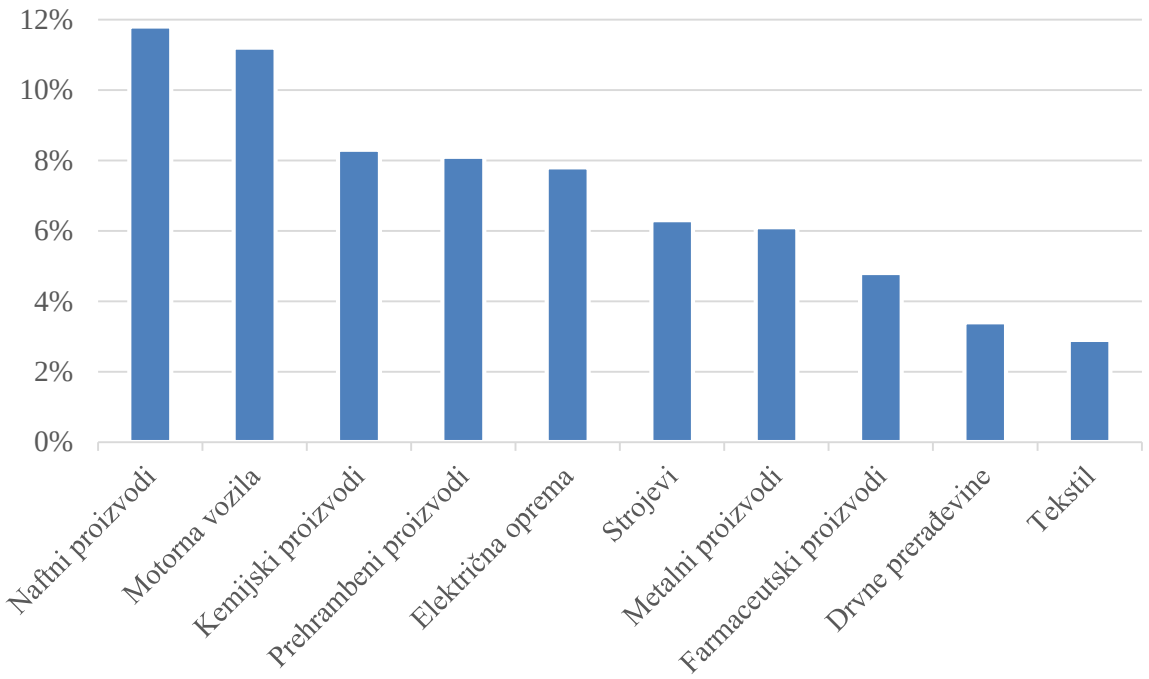

Grafikon 1: Najzastupljenije hrvatske industrijske grane u izvozu

Izvor: izrada autora prema https://www.hr/hrvatska/gospodarstvo/industrija [pristupljeno: 12.08.2020.]

Grafikon 1. prikazuje kako su u izvozu su najzastupljenije prerada naftnih proizvoda (11,8%), motornih vozila (11,2%), kemijskih proizvoda (8,3%), prehrambenih proizvoda (8,1%), električne opreme (7,8%), strojeva (6,3%), gotovih metalnih proizvoda (6,1%), farmaceutskih proizvoda (4,8%), odjeće (2,9%), drva i drvnih prerađevina (3,4%). Budućnost jačanja industrije Republike Hrvatske je u implementiranju suvremenih tehnologija, jačanju međunarodne suradnje i orijentiranosti visokom obrazovanju.

3.3. Industrijska politika u Republici Hrvatskoj

Primarni interes industrijske politike jest unapređenje efikasnosti i rasta industrije u pojedinoj zemlji. Također, ostvarivanje ciljeva koje postavlja industrijalizacija. Uz to, važno je napomenuti kako primarni ciljevi industrijske politike moraju biti u skladu s ostalim ekonomskim ciljevima gospodarstva pojedine države.

Jurčić definira industrijska politiku kao skup mjera i instrumenata kojima vlada djeluje na promjenu industrijske strukture, odnosno to su inicijative i koordinacije vladinih aktivnosti s ciljem podizanja konkurentnosti cijele privrede i pojedinih industrija. Također kaže kako svaka industrijska država vodi od svog nastanka industrijsku politiku, a kao njen glavni cilj ističe se podizanje produktivnosti, profitabilnosti i međunarodne konkurentnosti nacionalnih industrija,kroz izgradnju optimalne industrijske strukture. Nadalje, Jurčić ističe kako industrijska politika koristi kombinaciju mjera koje spadaju u fiskalnu, monetarnu, trgovinsku, tehnološku i obrazovnu politiku, politiku dohodaka, zaštite okoliša i drugih politika. S industrijskom politikom treba uskladiti i dio organizacije državne uprave, odnosno javnog sektora. Potpora ostvarivanju industrijske politike nalazi se u institucionalnoj infrastrukturi specijaliziranih instituta, agencija, zavoda, direkcija u okviru koji se poboljšavaju postojeći i stvaraju novi proizvodi i djelatnosti.

Industrijska se politika može podijeliti na vertikalnu i horizontalnu. „Vertikalna industrijska politika usmjerava se na odabrane sektore gospodarstva, a možemo ju shvatiti kao skup aktivnosti države koje imaju za cilj poticanje rasta i razvoja sektora industrije u nekome gospodarstvu. Horizontalna industrijska politika primjenjuje se na sve gospodarske subjekte linearno te se shvaća kao sredstvo unapređivanja konkurentnosti svih segmenata nekog gospodarstva, dakle ne nužno samo industrije jer se tipično dinamiziranjem razvoja industrije razvija i tercijarni sektor. Do 1990-ih godina industrijska se politika tipično provodila u 13 obliku sektorske ili vertikalne industrijske politike koja je podrazumijevala sektorski protekcionizam i uvoznu supstituciju. “ (Obadić i Tica, 2016)

Obadić i Tica također ističu kako Republika Hrvatska do 2014. godine nije imala nikakvu formalnu i javno objavljenu industrijsku politiku, no potaknuta između ostalog i stajalištima Europske komisije o potrebi za reindustrijalizacijom Europske Unije, donosi svoju Industrijsku strategiju Republike Hrvatske 2014. – 2020.

3.4. Strateški ciljevi industrijske politike u Republici Hrvatskoj

2014. godine Republika Hrvatska je na temelju rezultata obavljenih kvalitativnih i kvantitativnih analiza, donijela je Strategiju razvoja industrije za period od 2014. do 2020. godine. Prema njoj, „ciljevi razvoja industrije za razdoblje od 2014. – 2020. godine su:

- rast obujma industrijske proizvodnje po prosječnoj godišnjoj stopi od 2,85%;
- rast broja novozaposlenih za gotovo 86 tisuća do kraja 2020. godine, od čega minimalno 30% visokoobrazovanih;
- rast produktivnosti radne snage za gotovo 70 posto u razdoblju 2014.-2020.
- povećanje izvoza u tom razdoblju za 30%, te promjena struktura izvoza u korist izvoza proizvoda visoke dodane vrijednosti“ (http://www.kvalifikacije.hr/sites/default/files/news/2018-01/Nacrt%20Industrijske%20strategije.pdf)

Definiranje strateških ciljeva industrijske politike od krucijalne je važnosti jer oni predstavljaju ključni dio strateškog plana te određuju željenu konkurentsku poziciju.

Sukladno strateškim razvojnim ciljevima, u „Strategiji razvoja industrije od 2014. do 2020. godine definirana su 4 ključna prioritetna područja industrijske strategije kako slijedi:

- stvaranje stabilnog investicijskog okruženja
- poticanje strateške suradnje industrije i obrazovnog sustava
- restrukturiranje javne nabave i administracije
- razvoj tržišta kapitala“ (http://www.kvalifikacije.hr/sites/default/files/news/2018-01/Nacrt%20Industrijske%20strategije.pdf)

Elementarni principi koji se koriste u procesu definiranja operativnih mjera industrijske strategije su orijentiranost na kreiranje novih izvora konkurentskih prednosti te provođenje aktivnosti i mjera koje će imati značajan utjecaj na veći broj industrijskih djelatnosti. Nadalje, znanja i vještine ljudskih resursa simboliziraju osnovu za ostvarivanje konkurentske prednosti industrije, što znači da je kvalitetan sustav obrazovanja jedan od najvećih doprinosa efikasnom razvoju industrije.

4. Prehrambena industrija

Prehrambena industrija je u suštini industrija hrane i pića. Za razliku od drugih grana prerađivačke industrije, prehrambena industrija ostvaruje najveću dobit te zapošljava najviše ljudi. Najrazvijena je na području Grada Zagreba i Zagrebačke županije, u Osječko-baranjskoj županiji te na sjeverozapadu Hrvatske. Aralica ističe kako je prema podacima iz Industrijske strategije Republike Hrvatske 2014.-2020. (Ministarstvo gospodarstva, 2014.) o broju zaposlenih i prihodima ostvarenim u 2012. godini, prehrambena industrija najvažnija industrijska grana u Hrvatskoj s obzirom na to da zapošljava oko 20% industrijskih djelatnika te ostvaruje oko 20% ukupnih prihoda hrvatske prerađivačke industrije.

Najprofitabilnije djelatnosti prehrambene industrije su:

- proizvodnja piva
- perada i proizvodnja mlijeka i sira
- prerada kave i čaja
- proizvodnja bezalkoholnih pića

„Proizvodnja hrane i pića važna je djelatnost za svaku državu. U Republici Hrvatskoj najprofitabilnije djelatnosti u tom sektoru su proizvodnja cigareta i prerada duhana, prerada ribe, proizvodnja piva, prerada mlijeka, prerada čaja i kave te proizvodnja bezalkoholnih pića. To su ujedno djelatnosti koje su privukle većinu stranih ulaganja i u kojima djeluju iznimno uspješne tvrtke.“ (https://www.mingo.hr/page/prehrambena-industrija)

Također je važno napomenuti kako prehrambena industrija ima velik udio u izvozu te se zbog toga smatra strateškom industrijskom granom Republike Hrvatske.Republika Hrvatska najviše izvozi prehrambene i poljoprivredne proizvode na tržišta susjednih zemalja poput Bosne i Hercegovine, Srbije, Italije i Slovenije, dok s druge strane najviše uvozi istih proizvoda iz Njemačke, Nizozemske, Brazila i Mađarske.

4.1. Obilježja prehrambene industrije u Republici Hrvatskoj

„Prodaja prehrambenih proizvoda privatnih marki posljednjih se godina povećala, što ukazuje na mogućnosti povećanja prodaje domaćih proizvođača koji prodaju pod vlastitom markom. Perspektive budućeg razvoja hrvatskih proizvođača prehrambenih proizvoda temelje se na reviziji strategija poslovanja za domaće i strana tržišta, unaprjeđenju proizvodnog portfelja na način da ga prilagode potrošačevim željama i potrebama, optimalizaciji lanca opskrbe koja uključuje optimalizaciju nabave, povećanje učinkovitosti proizvodnih procesa i produktivnosti rada, upravljanje logistikom i kompletnošću portfelja.“ (http://www.kvalifikacije.hr/sites/default/files/news/2018-01/Nacrt%20Industrijske%20strategije.pdf)

Republika Hrvatska ima mnoge snage, prednosti i potencijale u djelatnosti proizvodnje prehrambenih proizvoda. Među najbitnijima ubrajaju se iskustvo, znanje te najvažniji čimbenik tradicija. Prepoznata tradicija prehrambenih proizvoda u kombinaciji sa novim tehnologijama i znanjima omogućuje Republici Hrvatskoj velik potencijal za daljnji rast i razvoj prehrambene industrije. Također, jedan od ključnih čimbenika za daljnji razvoj i rast proizvodnje prehrambenih proizvoda u Republici Hrvatskoj je turizam, odnosno potencijalna potražnja za prehrambenim proizvodima koja proizlazi iz turizma.

4.2. Obilježja proizvodnje prehrambenih proizvoda

U proizvodnju prehrambenih proizvoda ubrajamo:

- proizvodnju hrane i pića
- proizvodnju mesnih proizvoda
- proizvodnju mliječnih proizvoda
- proizvodnju slada i piva
- proizvodnju vode
- proizvodnju slastičarskih proizvoda

- proizvodnju prirodnih sladila
- proizvodnju proizvoda na bazi škorba

4.2.1. Proizvodnja hrane i pića

Proizvodnja hrane i pića važna je djelatnost za svaku državu. „U Republici Hrvatskoj najprofitabilnije djelatnosti u tom sektoru su proizvodnja cigareta i prerada duhana, prerada ribe, proizvodnja piva, prerada mlijeka, prerada čaja i kave te proizvodnja bezalkoholnih pića. To su ujedno djelatnosti koje su privukle većinu stranih ulaganja i u kojima djeluju iznimno uspješne tvrtke Prehrambeni proizvodi u ukupnom izvozu poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda čine 74 posto. Značajni su izvozni proizvodi industrije hrane, pića i duhana: šećer, cigarete, Vegeta (dodatak jelima), pivo, proizvodi za dječju hranu, soljeni inćuni i drugo, a najviše se uvoze uljane pogače, cigarete, šećer, mineralne vode, zamrznuta svinjetina i drugo. (https://www.mingo.hr/page/prehrambena-industrija)

Kako bi se kreirala prepoznatljivost prehrambenih proizvoda na širem području Europske Unije, aktualno je poticanje tradicionalnih i izvornih proizvoda. Republika Hrvatska trenutačno vrlo dobro stoji u tom području sa brojnim prehrambenim proizvodima koji nose oznaku zemljopisnog podrijetla i izvornosti. Primjerice, dalmatinski pršut, baranjski kulen, lički krumpir i drugi. Dok oznaku izvornosti nose primjerice Ogulinsko kiselo zelje, Paški sir i Neretvanske mandarine.

4.2.2. Proizvodnja slastičarskih proizvoda

Republika Hrvatska trenutno broji četrnaest konditorskih proizvođača koji godišnje proizvode više desetaka tona konditorskih proizvoda. Kraš je lider hrvatskog tržišta u tom području sa veliki udjelom od 44% tržišta. Mnogo prepoznatljivih brendova se također bori za tržišnu poziciju u tom području, a najpoznatiji su Kandit, Koestlin, Podravka, Zvečevo i Cedevita.

U Republici Hrvatskoj potrošnja konditorskih proizvoda bilježi tendenciju rasta iz godine u godinu. Domaća konditorska industrija vrlo je razvijena i jedna je od glavnih grana prehrambene industrije. Osim što zapošljava, kako posredno tako i neposredno, velik broj radne snage, također finalizira domaće sirovine te je velik potrošač ambalažnih materijala.

5. Primjer prehrambene industrije u Republici Hrvatskoj – Kraš D.D.

Tvrtka Kraš postoji na tržištu već skoro 110 godina te se smatra vodećim proizvođačem konditorskih proizvoda u našoj regiji. Tu titulu Kraš je stekao zahvaljujući svojoj kvaliteti, tradiciji i snažnim brendovima, neki od njih su svima poznati: „Ki-ki bomboni“, „Domaćica“, „Bajadera“, „Životinjsko carstvo“ i brojni drugi. Od samih početaka proizvodnje svojih proizvoda Kraš proizvodi sve tri grupe konditorskih proizvoda(bombone, kekse i vafle te kakao proizvode). „Osim tvornica koje su u Zagrebu, Kraš je vlasnik još dviju tvornica za proizvodnju keksa i vafla. Karolina d.o.o., Osijek, nalazi se u Hrvatskoj, dok je Mira a.d., Prijedor tvornica u Bosni i Hercegovini. Njihovim povezivanjem ostvaren je strateški cilj značajnog porasta udjela keksa i vafla na tržištu regije, te su stvorene pretpostavke za snažniji plasman ovog asortimana na sva izvozna tržišta.“(https://www.kras.hr/hr/o-nama/o-nama/kras-grupa)

5.1. Povijest Kraša

Prema Kraševoj web-stranici,povijest Kraša je započela kada su 1911. godine u Zagrebu, Julije König i Slavoljub Deutsch osnovali tvornicu Union. Tvornica Union bila je prvi industrijski proizvođač čokolade u jugoistočnoj Europi. 1913. godine, samo dvije godine nakon osnivanja Union dobiva titulu kraljevskog dvorskog dobavljača za kraljevski dvor u Budimu i Beču. Već dvadestih godina prošlog stoljeća počinje njihova prva proizvodnja deserata, mekanih karamela i nugata od kojeg je poslije nastala danas svima poznata Bajadera. Tridesete je obilježila modernizacija pogona čokolade te ulaganja u nove strojeve za proizvodnju bombona. Također, 1935. godine nastaje prvi slogan koji je osmisliopoznati hrvatski dječji pisac Ratko Zvrko, a radi se o i danas vrlo popularnom sloganu za Ki-Ki bombone – „Bilo kuda, Ki-Ki svuda“. Pedesetih godina, Union se spaja sa ostalim manjim proizvođačima slastica te nastaje današnji Kraš. Već 1952. u samom srcu Zagreba otvara se prva Kraš Bonbonnièra. Zatim se stvaraju Bajadera, Domaćica i Životinjsko Carstvo, a 1959. godine bomboni 505 sa crtom osvajaju Oskara kao priznanje za najbolju ambalažu. Šezdesetih godina, zbog velikih poplava u Zagrebu, tvornica Kraša se seli te se kreće raditi s još boljim i

modernijim strojevima. 1972. Kraševe Griotte osvajaju zlatnu medalju za svoju kvalitetu, dok 1978. godine na tržište izlazi najpoznatiji hrvatski kakao napitak – Kraš Express. Devedesetih godina Kraš se preoblikovao u dioničko društvo te se do današnjeg dana razvija kao moderno, tržišno orijentiranopoduzeće s proizvodima koje možemo pronaći čak i na svjetskim tržištima. 2000. godine, Kraš se širi po Europi i svijetu te postaje svjetski poznati brand, dok 2007. godine Kraš u Zagrebu otvara svoj prvi Choco Bar gdje se mogu degustirati jedinstveni čokoladni kokteli i prvoklasne ručno rađene čokoladne praline te ostali čokoladnispecijaliteti, a 2010. otvara se Krašograd - veliki ekopark u neposrednoj blizini Zagreba. Do danas Kraš i dalje posluje, svoje slastice radi po originalnim recepturama i njeguje svoj brand.

5.2. Misija i vizija Kraša

„Misija Kraša je uživajući višegodišnje povjerenje zajednice, tradicijom, kvalitetom i znanjem njihovih radnika stvarati nezaboravne slatke trenutke zadovoljstva, dok je vizija Krašaje nastavljajući nasljeđe, Kraš održavati kao snažnu konditorsku kompaniju koja je svojom bogatom ponudom uvijek korak ispred drugih, spremna zadržati konkurentsku prednost u regiji i osvojiti nova tržišta i na taj način ostvarivati zajedničke ciljeve svojih radnika, lojalnih i zadovoljnih potrošača, dioničara, poslovnih partnera, kao i šire zajednice.“ (https://www.kras.hr/hr/o-nama/o-nama/misija-i-vizija)

5.3. Proizvodi Kraša

Na svojoj službenoj web-stranici Kraš d.d. dijeli svoj asortiman na devet kategorija, a to su slijedeće:

1. čokolade (Dorina, Čoksa, Životinjsko Carstvo),
2. bombonijere (Bajadera, Griotte, Fontana, Dorina pralinei dražeje, Kraš 1911, Novela),

3. keksi, vafli i čajna peciva (Domaćica, Napolitanke, Jadro, Moto, Batans, Tortica, Jaffa, Petit Beurre, Čajni kolutići),
4. bomboni (Ki-Ki, Bronhi, Pepermint, 505 sa crtom, Mentol, Žele),
5. slani asortiman (Vic),
6. dječji asortiman (Bananko, Kraš Express, Brundo),
7. asortiman bez šećera (Dorina mliječna i tamna bez dodanog šećera, Napolitanke bez šećera, 505 sa crtom bez šećera, Mentol bez šećera),
8. kulinarski asortiman (Dorina za kuhanje, Čokolada u prahu, Kakao prah, Čokoladne mrvice, Šarene mrvice, Oblatne)
9. i najnoviji Ruby.

Prema ovome možemo zaključiti kako Kraš njeguje svoju tradiciju, ali se također i prilagođava željama kupaca i modernim trendovima. Kraš je izvrsno spojio potrebne sastojke za uspješne i prepoznatljive proizvode, a to su upravo spoj tradicije i novih znanja i tehnologija.

Slika 2: Paleta Kraševih gotovih proizvoda

Izvor:https://www.poslovni.hr/wp-content/uploads/2020/05/GLOVO-SLIKA-1600x1000.png

[pristupljeno: 15.08.2020.]

5.4. Rezultati poslovanja Kraša

Sama činjenica da je Kraš već dugi niz godina najveća hrvatska tvrka u proizvodnji konditorskih proizvoda u Republici Hrvatskoj, te također i jedna od najvećih u jugoistočnoj Europi, govori o uspješnosti njihovog poslovanja. Kraševi proizvodi tradicionalno su prisutni na tržištu Republike Hrvatske i okolnim državama, no sam izvoz Kraša seže mnogo dalje od toga.Primjerice, Kraš proizvodi dostupni su na tržištima u više od 30 zemalja svijeta. Navode kako je njihov poslovni plan ojačati konkurentnost na inozemnim tržištima koja bilježe brži rast od domaćih tržišta.

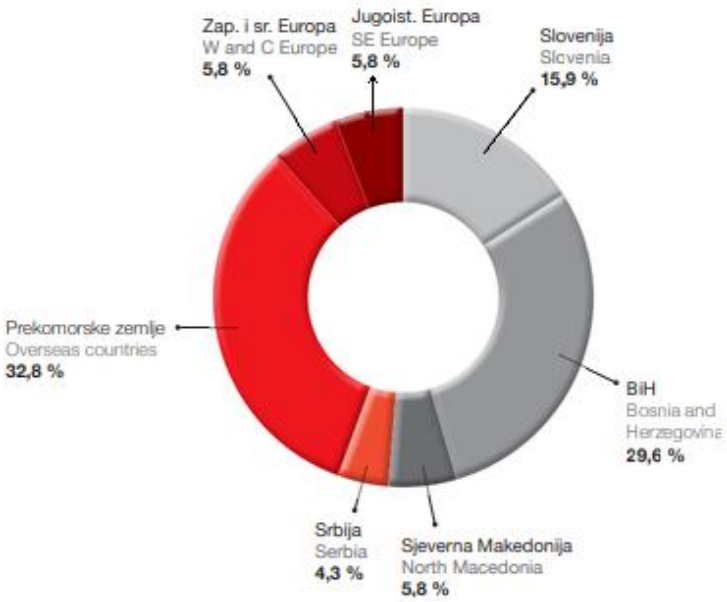

Grafikon 2: Struktura izvoza Kraša u 2018. godini

Izvor: https://www.kras.hr/datastore/filestore/86/Kras-godisnje-izvjesce-za-2018.godinu.pdf [pristupljeno: 16.08.2020.]

Grafikon 2. prikazuje strukturu izvoda Kraša u 2018. godini. Vidljivo je kako države u neposrednoj blizini Republike Hrvatske obuhvaćaju velik dio izvoza Kraša, no također dobar dio odlazi u druge europske i prekomorske zemlje.

Financijski pokazatelji Kraša prikazuju kako organizacija napreduje iz godine u godinu.

FINANCIJSKI POKAZATELJI – KONSOLIDIRANI / FINANCIAL INDICATORS - CONSOLIDATED		2018.	2017.
POSLOVNI PRIHODI / OPERATING INCOME	000 kn / HRK 000	1.022.113	1.034.305
EBITDA / EBITDA	000 kn / HRK 000	116.171	105.273
DOBIT IZ POSLOVANJA (EBIT) / PROFIT FROM OPERATING ACTIVITIES (EBIT)	000 kn / HRK 000	64.991	54.094
NETO DOBIT / NET PROFIT	000 kn / HRK 000	50.944	30.994
UKUPNA IMOVINA / TOTAL ASSETS	000 kn / HRK 000	1.215.271	1.199.413
KAPITAL PRIPISAN VLASNICIMA MATICE / CAPITAL ATTRIBUTABLE TO THE EQUITY HOLDERS OF THE PARENT COMPANY	000 kn / HRK 000	707.550	624.796
PROIZVODNJA – KRAŠ GRUPA / PRODUCTION – KRAŠ GROUP	tone / tonnes	34.161	34.670
PRODAJA – UKUPNO – KRAŠ GRUPA / SALES – TOTAL – KRAŠ GROUP	tone / tonnes	34.966	34.391
- TRŽIŠTE HRVATSKE / CROATIAN MARKET	tone / tonnes	17.985	18.177
- INOZEMNO TRŽIŠTE / EXPORT MARKET	tone / tonnes	16.981	16.214
BROJ RADNIKA – KRAŠ MATICA (stanje 31.12.) / EMPLOYEES – KRAŠ PARENT COMPANY (Dec. 31)		1.626	1.620
BROJ RADNIKA – KRAŠ GRUPA (stanje 31.12.) / EMPLOYEES – KRAŠ GROUP (Dec. 31)		2.607	2.557

Tablica 2: Financijski pokazatelji Kraša 2017. i 2018. godine

Izvor: https://www.kras.hr/datastore/filestore/86/Kras-godisnje-izvjesce-za-2018.godinu.pdf [pristupljeno: 16.08.2020.]

Tablica 2. prikazuje konsolidirane financijske pokazatelje Kraš grupe za 2017. i 2018. godinu. Vidljivo je da su ukupni poslovni prihodi u 2018. godini u blagom padu. No, neto dobit je u konačnici u 2018. godini bila veća za značajnih 61%. Nadalje, prodaja na hrvatskom tržištu blago se smanjila za 1.06%, dok se količina prodaje na inozemnom tržištu povećala za 4.7%. Kraš također bilježi i ukupan porast zaposlenika.

Prema izvještaju uprave društva Kraš d.d., Kraš grupa je u 2019. godini ostvarila konsolidirane ukupne prihode u iznosu od 1.033,7 milijuna kuna što je za 5,4 milijuna kuna više od ostvarenih prihoda u prošloj, 2018. godini. Prihodi od prodaje na domaćem tržištu u 2019. godini ostvareni su u iznosu od 557,8 milijuna kuna što je rast od 1,9% u odnosu na prošlu godinu, dok su prihodi od prodaje u inozemstvu pali za 0,6%. Iako je ostvaren rast prihoda na svim važnijim izvoznim tržištima, pad izvoznih prihoda nastao je kao posljedica

složene političke i gospodarske situacije u Saudijskoj Arabiji zbog čega je privremeno zaustavljena isporuka proizvoda na to tržište. Vrijednost izvoza u Saudijsku Arabiju manja je za 30 milijuna kuna u odnosu na godinu ranije. Ukupni konsolidirani rashodi u 2019. godini su veći za 4,9% od prošlogodišnjih. Na taj rast najviše je utjecao rast cijena glavnih sirovina na bazi kakaovca. Ukupna ostvarena neto dobit Kraš grupe u 2019. godini iznosi 15,6 milijuna kuna. Podaci dostupni na: https://www.kras.hr/datastore/filestore/92/Godisnji-financijski-izvjestaj-za-2019.revidirano-nekonsolidirano.pdf

Neto dobit Kraš grupe (000kn)		
2017.	2018.	2019.
30.994	50.994	15.600

Tablica 3: Neto dobit Kraš grupe 2017.-2019.

Izvor: Izrada autora prema podacima službenih financijskih izvješća Kraša

Tablica 3. prikazuje neto dobit Kraš grupacije 2017.-2019. godine. U 2018. godini Kraš grupa ostvarila je neto dobit veću za 61% u odnosu na prošlu godinu. To je posljedica inovativnosti, ulaganja u zaposlene i porast izvoza. „U 2018. godini obujam izvoza povećan je za 4,7 posto. Udio izvoza u ukupnoj prodaji podignut je na razinu od 48,6 posto, pri čemu je izravan izvoz ostvaren u više od 30 zemalja svijeta“ - navodi Uprava Kraša u obrazloženju financijskog izvješća. Iz tablice je također vidljivo da je neto dobit Kraš grupe u 2020. godini manja za gotovo 70%. No taj podatak ne čini 2019. godinu neuspješnu za Kraš. Iz uprave navode kako su rezervirali značajna financijska sredstva zbog političke i gospodarske nesigurnosti Saudijske Arabije. “Zbog političkih rizika rezervirano je 29 milijuna kuna potraživanja od kupaca iz Saudijske Arabije, a ukupne rezervacije iznosile su 30,9 milijuna kuna. Te su se rezervacije odrazile na povećanje rashoda Kraš grupe i na ukupni neto rezultat” (Izvor:https://www.poslovni.hr/domace/kras-ostvario-manju-dobit-4215376). Uz navedeno,

na manju neto dobit u 2019. godini utječe i novi investicijski ciklus vrijedan više od sto milijuna kuna u modernizaciju proizvodnih procesa, širenje tehničkih i tehnoloških mogućnosti proizvodnih postrojenja, te povećanje kvalitete gotovih proizvoda. No usprkos tomu, ukupni konsolidirani prihodi u 2019. godini veći su za 5,4 milijuna kuna u odnosu na prošlu godinu. Također, ukupan volumen prodaje porastao je na domaćem tržištu i na svim značajnim izvoznim tržištima izuzev Saudijske Arabije. Zaključno, predsjednik uprave Kraša Damir Bulić ocjenjuje 2019. kao uspješnu poslovnu godinu. "Povećali smo prihode i na domaćem tržištu i na gotovo svim važnim izvoznim tržištima, a time smo anulirali negativan utjecaj rizičnih političkih okolnosti koje su dovele do pada rezultata u Saudijskoj Arabiji i nužnosti rezerviranja potraživanja prema kupcima s tog tržišta", (D.Bulić, dostupno na: https://www.poslovni.hr/domace/kras-ostvario-manju-dobit-4215376)

6. Zaključak

Brojne su definicije industrije te svaki autor navodi svoju verziju kao točnu, no ono što industrija u suštini jest je skup ljudskih djelatnosti kojima je cilj proizvodnja robe preradom proizvoda iz primarnog sektora. Industrija je podjeljena u četiri sektora, a to su primarni, sekundarni, tercijalni i kvartarni sektor. Svaki sektor ima djelatnosti koje obuhvaća. Nakon pojmovnog određenja industrije, u radu su detaljnije objašnjeni pojmovi industrijalizacije i deindustrijalizacije koje. Nadalje, bitno poglavlje ovoga rada jest industrijska strategija u kojoj jeanalizirana industrijska strategija Republike Hrvatske od 2014. do 2020. godine koju je donjeo Hrvatski sabor 2014. godine.

Poseban naglasak rada jest peto poglavlje koje objašnjava značajke prehrambene industrije Republike Hrvatske. Prehrambeni sektor osim što je jedan od najstarijih gospodarskih djelatnosti, također je i jedan od glavnih gospodarskih sektora u Republici Hrvatskoj. U potpunosti je razumljivo kako se ta gospodarska grana u Hrvatskoj kontinuirano razvija s obzirom na mnogobrojne početne prednosti poput mora, zemljišno obradivih površina, klime i drugih. U radu je kroz primjer organizacije Kraš d.d. analiziran uspjeh i udio konditorskih proizvoda u prehrambenoj industriji. Kraš d.d. tržišni je lider konditorskih proizvoda u Republici Hrvatskoj te bilježi kontinuirane uspjehe kako na domaćem, tako i na stranim tržištima. Prema ekonomskim uspjesima Kraša, vidljivo je kako je grana proizvodnje konditorskih proizvoda vrlo ozbiljna gospodarska grana te da Republika Hrvatska ima jednu od vodećih uloga u tom sektoru u Jugoistočnoj Europi.

Zaključno, može se konstatirati kako je prehrambena industrija, koja je vrlo važan čimbenik prerađivačke industrije, vrlo bitna gospodarska grana za cjelokupni ekonomski uspjeh Republike Hrvatske. Usprkos trenutnim uspjesima industrije u Republici Hrvatskoj još uvijek postoje brojni neiskorišteni potencijali i prostor za napredak. Ključni čimbenici napretka industrije Republike Hrvatske su dobri međunarodni odnosi kako bi se povećao izvoz te iskoristile ekonomske beneficije Europske Unije za daljni razvoj industrije, zatim visoko obrazovanje i specijalizacija radne snage te tehnološki napredak.

Literatura

1. Aralica, Z. (2014.): Konkurentnost hrvatske prehrambene industrije, Zagreb: Ekonomski institut
2. Jurčić, Lj. (2011): Kad instrumenti postanu ciljevi. Hrvatska industrijalizacija. Zagrebačka inicijativa: perspektive.
3. Karaman Aksentijević N., „ Industrija“ u Čavrak V. (ur), Gospodarstvo Hrvatske, Grafo Idea, Zagreb, 2011. str 148
4. Obadić, A. i Tica, J. (2016) Gospodarstvo Hrvatske, Zagreb: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Internetske stranice:

1. https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2018/sljh2018.pdf [pristupljeno: 30.8.]
2. https://www.hr/hrvatska/gospodarstvo/industrija [pristupljeno: 12.08.2020.]
3. http://investcroatia.gov.hr/sektori/prehrambena-industrija/ [pristupljeno: 14.08.2020.]
4. https://www.kras.hr/hr/o-nama/o-nama/povijest-krasa/1910 [pristupljeno: 14.08.2020.]
5. https://www.kras.hr/hr/o-nama/o-nama/misija-i-vizija [pristupljeno: 14.08.2020.]
6. https://www.kras.hr/hr/o-nama/o-nama/kras-grupa [pristupljeno: 14.08.2020.]
7. https://www.kras.hr/datastore/filestore/92/Godisnji-financijski-izvjestaj-za-2019.revidirano-nekonsolidirano.pdf [pristupljeno: 16.08.2020.]
8. http://www.kvalifikacije.hr/sites/default/files/news/2018-01/Nacrt%20Industrijske%20strategije.pdf [pristupljeno: 12.08.2020.]
9. https://www.mingo.hr/page/prehrambena-industrija [pristupljeno: 14.08.2020.]
10. https://www.poslovni.hr/domace/kras-ostvario-manju-dobit-4215376[pristupljeno: 16.08.2020.]

Popis slika

Slika 1: Industrijske grane u RH 7
Slika 2: Paleta Kraševih gotovih proizvoda 17

Popis tablica

Tablica 1: Struktura zaposlenosti u RH u 2016. i 2017. godini 4
Tablica 2: Financijski pokazatelji Kraša 2017. i 2018. godine 19
Tablica 3: Neto dobit Kraš grupe 2017.-2019. 20

Popis grafikona

Grafikon 1: Najzastupljenije hrvatske industrijske grane u izvozu 8
Grafikon 2: Struktura izvoza Kraša u 2018. godini 18